

Sällskapet Piteå Jultomtar åren 1881-1973

Piteå Jultomtar
(antagna på Sammanträde den 17 dec. 1881.)

§1.
Sällskapet Piteå Jultomtar
genom gåfvor af kläder
den fattige en glädje.
vålastade barn af fattig
derstöd af den kommun

§2.
Medlem af Sällskapet
sig och förbinder sig att betala en årlig ledamotsafgift af 50 öre eller
engång för alla minst 10 kronor.

§3.
Sällskapets inkomster utgöras dels af ofoannämnda ledamotsafgifter,
dels af tillfälliga gåfvor i penningar och in natura, som ställas till säll-
skapets förfogande.

§4.
Desutom bör, i enlighet med bruket inom liknande föreningar på
andra orter, hvarje medlem verka för tillvaratagande och försäljande
af cigarrspitar, hvarigenom kassan kan erhålla förteckning.

§5.
Sällskapet utväljer för hvarje år inom sig en styrelse, bestående af ord-
förande, en kassör samt fem övriga ledamöter. Styrelsens åliggande
är att efter bästa förmåga taga kännedom om hvilka fattiga som böra
komma i åtnjutande af Sällskapets understöd samt ombesörja medlemns
lämpliga fördelning i enlighet med Sällskapets uppgift.

Förord.

I Piteå kommuns centralarkiv kan man hitta det mesta, här finns även ett förenings och folkrörelsearkiv. Där fann jag protokoll och räkenskaper för sällskapet Piteå Jultomtar, en välgörenhetsorganisation som bildades i Piteå under slutet av 1800-talet.

Mitt förhållningsätt gentemot välgörenhetsorganisationer är minst sagt kluvet. Men min nyfikenhet kunde inte hindra mig att gå igenom handlingarna. I FN:s deklARATIONER om de mänskliga rättigheterna artikel 23 står det: "... envar som arbetar har rätt till en rättvis ersättning för att få en människovärdig tillvaro". Det är också mitt förhållningssätt att alla människor oavsett var de bor, skall ha en tillvaro utan fattigdom och misär. Men nu är inte verkligheten sådan idag och många välgörenhetsorganisationer, speciellt i storstäderna, gör ett bra arbete där inte det allmännas resurser räcker till. Vi har idag en nyfattigdom med uteliggare och människor som lever på marginalen. Även i en idyll som Piteå finns många människor som lever under och på existensminimum och är utan bostad, men det är inte synbart på samma sätt som i slutet på 1800-talet. Misären finns numera i statistiken över inbrott, rån, narkotikamissbruk, ökad våld och en ökad alkoholkonsumtion med alla dess konsekvenser. Om upphovsmännen till Sällskapet Piteå Jultomtar idag skulle se sig om i Piteå, skulle nog saken vara självklar, att åter bilda ett sällskap för att lindra den nya misären och fattigdomen.

Piteå september 2003

Kenth Brännmark

Sällskapet Piteå Jultomtars verksamhet under åren 1881-1973

Bakgrund

Sverige förändrades under slutet av 1800-talet av en snabb industriell utveckling. Samhället genomgick en total förändring där trä- och järnindustrin expanderade medan jordbrukets roll minskade. En stor demografisk förändring skedde med en betydande befolkningsökning på grund av förbättrad folkhälsa och en högre materiell standard. Befolkningsökningen orsakade också en stor emigrationsvåg. En kraftig urbanisering gjorde att städerna växte snabbt. När befolkning och städer växte, kom framförallt fattigdomsproblemet att bli synligare i och med att befolkningen koncentrerades på en liten yta i staden. Fattigvården fick därför ökade uppgifter men räckte inte till, i detta sammanhang uppstod olika former av välgörenhet. Bland annat Fruntimmerföreningen i Piteå stad 1876 och Sällskapet Piteå Jultomtar 1881 samt Sjukhjälpföreningen i Piteå stad 1902. Sällskapet Jultomtar fanns även vid samma tid på ett flertal platser i Sverige, från Ystad i söder till Luleå i norr.

Sällskapet bildande

Sällskapet Piteå jultomtar tillhör en av Piteås äldsta föreningar. Den bildades den 17 december 1881. Det var då, som ett 20-tal personer samlades i rådhuset för att bilda föreningen. De sammankallande var handlaren J.A. Öqvist J:or, rektor M.G. Högbom samt vaktmästaren F.A Nordqvist och som första ordförande valdes rektor Högbom. Sällskapet Piteå Jultomtar kom att verka i över 90 år innan verksamheten upphörde. I stadgarna från bildandet står det, att: ”föreningen har till uppgift att genom gåvor, framförallt kläder och matvaror, varje år vid jultid bereda stadens fattiga en glädje. Särskilt vill föreningen ha i åtanke välartade barn av fattiga och strävsamma föräldrar, som inte får stöd av den kommunala fattigvården”.

M.G. Högbom
*Ur Piteå Museums
fotosamling*

Sällskapetets förste ordförande var M.G Högbom som var rektor vid Piteås allmänna Läroverk. Han flyttade senare till Umeå för att vid folkskolärrarseminariet tillträda tjänsten som rektor. Vidare J.A. Öqvist J:or i hela Piteåtrakten känd under namnet Jorren eller Jorröqvist, som hade en affärsrörelse vid Storgatan. Öqvist var även en ivrig nykterhetsman. Sedan F.A Nordqvist som var vakt-

mästare vid läroverket, som på den tiden var inhyst vid torget. Nordqvist hedrades av många generationer skolpojkar med namnet Pascha.

Stadgar antagna den 17 december 1881

Inkomster till föreningen

Medlemmar skulle betala 50 öre i årsavgift eller engångsavgift på 10 kronor. Sedan fick intresserade medlemmar skicka in gåvor i form av pengar eller i natura. Dessa bidrag i natura var under föreningens första år olika typer av klädesplagg. Sedan stod det i stadgarna, att varje medlem skulle verka för att tillvarata och försälja cigarrspetsar för att få in pengar till föreningen. I föreningens tidiga historia fick de in rätt mycket pengar. 1881 första året, då det fanns sammanlagt 170 medlemmar, betalades in 85 kronor in i medlemsavgifter. Samma år fick föreningen in 178 kronor i frivilliga gåvor, på den tiden en stor summa pengar.

Styrelsens sammansättning

Sällskapet skulle inom sig varje år välja en styrelse bestående av ordförande, kassör samt fem kvinnliga ledarmöter. Styrelsen skulle efter bästa förmåga ta reda på vilka fattiga som borde få understöd samt fördela medlen. Medlemmar skulle varje år mellan den 5:e och 15:e december sammanträda varvid ny styrelse och revisorer skulle väljas. I den första styrelsen var M.G. Högbom ordförande och till kassör valdes C.A. Gellerstedt. Dessutom skulle styrelsen bestå av fem kvinnor, men endast en valdes 1881 nämligen borgmästarinnan Clara Baudin. Styrelsen skulle senare utse de återstående fyra, men någon handling finns inte kvar som visar vilka dessa var. Däremot valdes 1884 det fulla antalet kvinnor i styrelsen.

C Baudin
Ur Piteå Museums fotosamling

Verksamheten i slutet på 1800-talet

Det verkar ha varit svårt att få folk att ställa upp på medlemsmötena trots det stora medlemsantalet. Redan året 1881 då sällskapet bildades fanns det 170 medlemmar. År 1892 skrivs det i protokollet, att inga andra medlemmar än styrelsen infunnit sig vid sammanträdet, trots att sällskapet detta år hade 191 medlemmar. Vad som däremot fungerade bra var frivilliga bidrag och donationer till Sällskapet. Året 1892 fick föreningen in 221 kronor via medlemsavgifter och frivilliga bidrag samt en donation från Jenny Ulander på 500 kronor. Av denna summa bildades en fond kallad Jenny Ulanders julfond, där räntan skulle använ-

das till julgåvor och vid sällskapetets upplösning skulle fonden övertas av fattigvårdsstyrelsen. Julen 1892 utdelades 140 klädesplagg av dessa var 88 skänkta, 122,5 kilo kött, bröd för 29,50, 21 paket ljus, 81 kg ris till sammanlagd 72 personer. Ungefär liknande berättelser förekommer varje år i slutet på 1800-talet.

Medlemmar

Från år 1881 då Sällskapet Piteå jultomtar bildades fanns det 170 medlemmar. Antalet ökade sedan för att 1893 vara 224 stycken. Fram till 1900 låg medlemsantalet över 200, det högsta antalet var 1898 med 238 medlemmar. Trots det höga medlemsantalet var inte aktiviteten så hög bland medlemmarna i föreningsarbetet medan viljan att skänka pengar och gåvor däremot var stor.

Verksamheten fram till jubileet 1931

Sällskapetets verksamhet förflöt som vanligt under de 30 första åren på 1900-talet, de firade sitt 50-års jubileum 1931. Medlemmarnas aktivitet på mötena var fortfarande liten, oftast var det bara styrelsen som ställde upp vid årssammanträdet. Däremot var det, som ordföranden 1931 skrev, att stadens invånare både villigt och offervilligt anslöt sig till sällskapet. Även när det gäller bidrag till sällskapet var offerviljan stor. Sällskapetets behållning i fonder utgjorde 1905 till 1648:54 kronor, 1915 till 3395:67 kronor, 1925 3749:62 kronor samt 1931 5586:63. I det sistnämnda beloppet ingick en donation på 2000 kronor av fabrikör Viktor Holmberg. Pengarna, som skänktes på hans 50-årsdag, skulle bilda en fond med namnet "Ida och Viktor Holmbergs donationsfond". Av den årliga ränteavkastningen skulle 70% delas ut vid juletid varje år i enlighet med sällskapetets principer.

Intresset var också stort när det gäller att bli medlem i sällskapet Piteå Jultomtar. Medlemstalet låg mellan 1900 till 1915 på mellan 230-270 betalande medlemmar. Under krigsåren sker en ökning av antalet medlemmar med en topp då kriget var slut år 1919 på 403 medlemmar. Under depressionen mellan 1920-22 skedde ytterligare en ökning till 512 medlemmar år 1922. Senare under 20-talet fram till 1931 kom medlemsantalet att ligga mellan 435 och 524 medlemmar. I relation till Piteås stads befolkning hade Sällskapet Piteå Jultomtar ett högt medlemsantal. År 1910 var ca 9.4% av stadens innevånare medlemmar och 1930 var ca 11.9% medlemmar alltså ett relativt stort medlemsantal.

Verksamheten till 1951

Av handlingarna framgår fortfarande, att endast styrelsen deltog vid årssammanträdena medan aktiviteten med att donera och ge gåvor fortfarande var hög. Under 1930- och 1940-talet låg sällskapetets kassabehållning vid årets slut hela tiden mellan 6000 och 7000 kronor. Krisen på 1930-talet märks det ingenting av i

sällskapets kassa. År 1933, då depressionen och arbetslösheten var som värst, hade Sällskapet Piteå Jultomtar 6418 kronor i kassabehållning. Under 1940 och 1950-talet ökade sällskapets kassa och låg då mellan 7000 och 8000 kronor i behållning varje år. Engagemanget och givmildheten var stor bland piteborna. Även medlemstalet ökade hela tiden fram till slutet på 1940-talet. Under 1930-talet hade sällskapet över 400 medlemmar och en del år över 500 som år 1938 med 571 medlemmar. Fanns det ett samband mellan det ankommande kriget och det ökande medlemstalet? Från 1939 till 1940 ökar medlemmarna från 566 till 655 stycken. Det sker en kontinuerlig ökning under krigsåren och ett år efter kriget 1946 finns det 854 medlemmar. Antalet medlemmar kom sedan att ligga över 800, för att från 1948 till 1949 halveras från 886 till 421.

Efter 35 år, 10 år som kassör och 25 år som ordförande, avgår Herman Huldt vid års-sammanträdet 1942. Till efterträdare väljs kantor Olof Selinus. För att få in pengar anordnades matinéföreställningar på Röda Kvarn i Piteå under december månad. Verksamheten startade 1938 och sällskapet fick en behållning på mellan 100 och 200 kronor varje gång. År 1944 anordnades en föreställning med ett väl tilltaget program. I matinén på Röda Kvarn ingick solosång, duettsång, deklamation och den roliga filmen "Kadettkamrater". I en recension i lokaltidningen skrevs att det blev en lyckad föreställning. Först sjöng musikdirektör Anna-Lisa Wallmark ett par solosånger, sedan följde en deklamation av stadskassör Ingelow. Vidare sjöng folkskollärare N Brorsson till luta. Sångprogrammet avslutades med att Ingelow och Brorsson sjöng ett par Gluntar till ackompanjemang av folkskollärare Sven Ceder. De uppträdande skötte sig på ett utmärkt sätt av applåderna att döma, skriver tidningen. Biljettpriserna var 1:50 och 2 kronor med 251 betalade, vilket gav en behållning till sällskapet på 253:23 kronor.

H Huldt
*Ur Piteå Museums
fotosamling*

I en matiné på Röda Kvarn söndagen 1948 hade sällskapet följande program: fyra kortfilmer bl.a. "Resa på dal" av prins Wilhelm och "Människor i stad" av Arne Sucksdorff, underhållning med sång av Pitholmsbarnen och musik av Hortlax barnorkester. Biljett priset var 2 kronor vilket gav sällskapet en inkomst på 201:45 kronor. Verksamheten vid Röda Kvarn med matinéer pågick till i början på 1950-talet. Sällskapet börjar från år 1945 att redovisa utbetalningar, detta år lämnades det ut 1090 kronor till 80 personer och familjer. För år 1948 utdelades kontanta bidrag på 1205 kronor till 87 personer. Förutom kontant understöd utdelades gåvor i natura.

Verksamheten till nedläggningen 1973

I början av 1950-talet skedde en förändring av Sällskapet Piteå Jultomtars verksamhet, de avslutar en diskussion som pågått enligt handlingar sedan 1946. Verkligheten i samhället hade förändrats med förbättringar på det sociala området. Där kan nämnas barnbidrag, mödrahjälp, barnbispisning, förbättrad folkpension, allmän sjukförsäkring osv. Allt detta gjorde att många fick förbättrade ekonomiska förhållanden. Särskilt de personer som tidigare varit i behov av hjälp. En inriktning till andra hjälpbehövande skedde, bland annat till åldersgrupperna mellan 60-67 år, speciellt de som hade nedsatt arbetsförmåga och som inte kunde få sjukpension. För att kunna ändra sin verksamhet måste stadgarna ändras, de var 70 år gamla och utformade med hänsyn till förhållanden i slutet på 1800-talet.

Styrelsen för Sällskapet Piteå Jultomtar lade därför fram följande förslag vid sammanträdet 1950. Verksamheten skulle ligga nere under ett år, styrelsen fick i uppdrag till årsmötet 1951 komma med förslag till omläggning av verksamheten och förslag till nya stadgar, samt att årsavgifterna för innevarande år inte behövde betalas in.

Förändringen av stadgar och verksamhet 1951

Vid Sällskapets 70-årsfirande gjordes en förändring av verksamheten. Stadgarna anpassades till de nya sociala förhållandena. Fortfarande var huvuduppgiften att vid jultid ge gåvor till stadens fattiga, speciellt barn och äldre personer som inte fått bidrag från socialvården. Under det första året skulle bidrag delas ut till äldre personer som inte ännu fått folkpension. Medlemsavgiften höjdes till 1 krona eller en engångsavgift av minst 20 kronor. Styrelsens sammansättning förändrades så, att styrelsen skulle ha sju ledarmöter varav fyra skulle vara kvinnor. Sällskapet skulle i fortsättningen ta emot gåvor både som pengar och i natura. Beslut om sällskapets upplösning måste fattas med två på varandra följande årsmöten och minst två tredjedelar av de röstande måste bifalla upplösningen. Samtidigt försvann den unika och ålderdomliga bestämmelsen om att tillvarata och försälja cigarrspetsar från Sällskapets stadgar. Den saknade naturligtvis betydelse i 1950-talets Piteå.

Verksamhet och medlemsantal 1950 och 60-talet

Det skedde en stor medlemsminskning som började redan i slutet på 1940-talet. Den största minskningen skedde från år 1948 till 1949 då sällskapets medlemsantal mer än halverades, från 886 till 421. Minskningen fortsätter under hela 50-talet, men det är svårt att ange exakt antal medlemmar eftersom årsavgifter och gåvor förs under samma poster. För år 1957 och 1958 inbetalades årsavgifter av 205 medlemmar vardera året. Även på 1960-talet minskar posten för årsavgifter och gåvor kontinuerligt. År 1962 hade Sällskapet enligt medlemsförteckning 69

medlemmar. Medlemsavgifterna tas med svårigheter upp under 1960-talet. Exempelvis år 1966 då bara 65 kronor betalades in.

År 1957 fick sällskapet problem med att hålla sitt vanliga årssammanträde. Det fick läggas ovanligt sent på året i december mot vanligtvis i november. Flera orsaker fanns, först att räkenskaperna lämnats in ovanligt sent, sedan fanns också personliga förhinder. Men den viktigaste var nog, att just detta år härjade den svåra influensan vid namn "asiaten". Från 1950-talet finns också lista med över vilka personer som mottog bidrag från sällskapet. Till julen 1958 utdelades bidrag till sammanlagt nio personer med en summa av 40 kronor till var och en. Summan till hjälpbehövande höjdes på 1960-talet till 60 kronor per person.

Det började också bli svårt att få medlemmarna att betala sina medlemsavgifter. Därför sökte sällskapet den 1959 via annons en eller två ungdomar eller äldre som var villiga att ta upp avgifterna för Sällskapet Piteå Jultomtar. Uppgiften gick till kyrkoadjunkt Birger Wikings barn, de fick ersättning med 25 öre per avgift. Resultatet blev inte bättre, medlemmarna var ovilliga att betala sina medlemsavgifter. Styrelsen började även att försöka sig på att söka nya vägar för att få pengar till sin verksamhet. Därför föreslogs att bara ett begränsat antal avgifter skulle tas ut och att medel insamlas genom att sälja så kallade julfemmor. Styrelsen ansåg dock att förslaget inte var genomförbart, eftersom allmänheten var van vid en årsavgift på 1 krona. Därför beslöts att styrelseledamöterna i form av tid skulle inkassera årsavgifterna. Även gåvorna till sällskapet blev allt mindre och omkostnader för verksamheten hade höjts skrevs i ett protokoll från årssammanträdet i november 1960.

Sedan tillkom ytterligare en social förändring 1959, nämligen allmän tjänstepension (ATP). Detta gjorde att utformningen av stödet måste förändras, så att också pensionärer med ATP undantogs. Vid årsmötet 1959 beslöts därför, i avvaktan på att nya riktlinjer upprättades för Sällskapets verksamhet, att utdelningen till jul inställdes i ett år. Styrelsen kunde dock i ömmande fall lämna bidrag till behövande. Sedan skulle också styrelsen tillsätta en utredning om hur medel skulle anskaffas och nya riktlinjer sättas upp för verksamheten. Ett förslag fanns om att lämna bidrag till åldersgruppen mellan 60-67 år. Vid den åldern hade många nedsatt arbetsförmåga och något bidrag från socialvården fick inte denna grupp.

Ekonomiska tillgångar

Sällskapets ekonomiska tillgångar höll sig på en relativt jämn nivå under hela 1950- och 60-talet. Som mest hade föreningen 1954 med drygt 9000 kronor, annars låg tillgångarna på mellan 7000 och ibland över 8000 kronor. Sista redovisningsåret 1967 har sällskapet över 8346 kronor i penningmedel. Året 1966 sker

det bara utdelningar av julgåvor i form av penningmedel. Det är sista året som gåvor betalas ut enligt kassaboken.

Sällskapet Piteå jultomtars 75-årsfirande

År 1956 firar sällskapet 75 år med publicering av en artikel om dess historia i Piteå-Tidningen. Där skriver ordföranden Olof Selinus om sällskapets verksamhet från starten. Han klagar också över, att det var svårt att få medlemmarna att närvara vid årsmötena något som tydligen var ett problem under sällskapets hela historia.

O Selinus
Ur Piteå Museums
fotosamling

Slutord från 1963

Där skrevs det, att verksamheten inte bara hade en ekonomisk syn, utan även en psykologisk betydelse. ”Många av de som erhåller hjälp känner sig så oerhört ensamma, de känner sig isolerade och utanför all gemenskap. Livet ter sig så trist och meningslöst, men vi sänder en personlig hälsning med våra julgåvor. En hälsning från den stora gemenskapen omkring, julbudskapet, att jag vill till er gamla och ensamstående sända hälsningen, att ni inte är ensamma. Vi går gemensamt mot den stora högtiden och tillönskar vi varandra God Jul.”

Julklappar delas ut även 1964

Det skrev Norrbottens-Kuriren i en artikel den 1964. Föreningen som var Sällskapet Piteå Jultomtar och som troligen var landets då enda jultomteförening. Tomtefar var kantorn Olof Selinus som var prydd med ett långt vitt skägg. Sällskapet skickade numera ut hjälpen via penningavier. Under året betalades det ut 420 kronor till sju olika hjälpbehövande, pengar som kom från räntor av en fond på drygt 6000 kronor. Detta år hade Sällskapet Piteå Jultomtar 59 betalande medlemmar.

Verksamheten år 1965

Enligt årsberättelsen var detta det sista året då verksamheten fungerat någorlunda bra. I verksamhetsberättelsen står det, att det hade höjts röster för att lägga ned verksamheten, men också ett försvar av hjälpverksamheten med, att det fanns många fall där understöd måste ges. Det fanns fall där personer stod på gränsen till nödläge utan att det officiella ingrep. Slutsatsen blev då att Sällskapet Piteå Jultomtar borde fortsätta. Under året hade julgåvor utdelats till 7 personer på sammanlagd 420 kronor.

Efter 1965 blev det större problem för Sällskapet. Årmötet för år 1966 kom aldrig till stånd av flera olika omständigheter. Bland annat att det på grund av sjuk-

dom varit omöjligt att sammankalla till årsmöte. Därför föreslog ordföranden Olof Selinus att årsmötet skulle hållas senast i april 1967. Vid detta årsmöte borde därför följande frågor tas upp, verksamheten skulle fortsätta enligt nuvarande stadgar och att verksamhet med nuvarande fonder bara användes för att ge utdelning samt att styrelsen reducerades. Överenskommelse måste träffas med någon organisation som skulle överta fonderna under den tid, då verksamheten lades ned. Vid en upplösning av Sällskapet Piteå Stads Jultomtar måste bestämmelserna om Holmbergs donation iakttagas.

Upplösningen 1973

Verksamheten låg nere från och med år 1967. Inget årsammanträde hölls detta år och utdelning till hjälpbehövande skedde för sista gången den 20 december 1966. Det fanns endast ett verifikat för år 1967, en kvittens på 2 kronor till Sällskapet. Det sista årsmötet hölls den 25 oktober 1973, där det beslöts att överlämna Ida och Viktor Holmbergs donationsfond till Vita Bandet i Piteå stad. Kvarstående medel skulle i fortsättningen vid behov utdelas genom diakonissan i Piteå stads församling. En era var därmed slut, verkligheten hade hunnit ifatt Sällskapet efter 92 års verksamhet, någon uppgift fanns inte längre.

Utdelning av gåvor

Från början av sällskapets tid utgick främst bidrag till hjälpbehövande i natura. Det var oftast klädpersedlar eller mat. Till de som fick julgåvor skickades ett kort, där det stod att ”Ni har en julgåva att hämta hos Luterska Missionsförbundet den... medtag mjölkhämtare”. Utdelningen pågick hela dagen. Gåvor in natura fanns kvar ända till mitten av 1950-talet. Sedan förändrades gåvorna till att bli kontanter, som från början delades ut av styrelsen, men som på 1960-talet skickades ut via utbetalningar på posten.

Ordförande och kassaförvaltare

Ordförande:

1881-1892 rektor M.G. Högbom.

1892-1919 K.A. Lundström.

1919-1942 bankdirektör Herman Huldt.

1942-1967 kantor Olof Selinus.

Kassaförvaltare:

1881-1884 A.T. Gellerstedt

1884-1897 apotekare C.A. Gellerstedt

1884-1898 lärarkoll. Johan Håkansson

1899-1906 konsul A.B. Selander

1906-1907 telegrafkom. A. Lindberg

1907-1917 bankdirektör H.Huldt

1917-1943 kamrer A. Sundqvist

K. A. Lundström
*Ur Piteå Museums
fotosamling*

1943-1949 sparbankstjman I. Bergman

1949-1952 rektor V. Lundberg

1953-1957 fru Anna Lundgren

1957-1963 kantor O. Selinus

1964- kantor Ranghild Selinus

Den första kvinnan i styrelsen från 1881 var borgmästarinnan Clara Baudin. Hon var ensam fram till 1884 då övriga kvinnliga ledarmöter valdes. Stadssjuksköterskan fröken Hildur Johansson hade arbetat i styrelsen 37 år, en anmärkningsvärd lång tid. Det var mellan åren 1924 till 1961.

H. Johansson
*Ur Piteå Museums
fotosamling*

Reflexioner och tankar

Sällskapet Piteå Jultomtar hade både en märklig och en intressant stadga i sin förening. Märklig var den att tillvarata och försälja cigarrspetsar. Men den har nog sin tidsförklaring, liksom den att samla aluminiumburkar har idag. När cigarrökaren tände sin cigarr tog han bort spetsen för att tända och slängde sedan bort den. Den, som tog tillvara ett flertal cigarrspetsar, kunde på så sätt återanvända tobaken, som på den tiden hade ett marknadsvärde. Det andra som var intressant var att fem kvinnor skulle sitta med i styrelsen. Det var nog inte så många föreningar på den tiden som skulle ha kvinnlig majoritet. En förklaring kan finnas i att kvinnor genom kontakter hade en bättre social känedom än vad männen hade. På detta sätt tog Sällskapet tillvara på den lokala kunskap om människor, som var så viktig för en fungerande verksamhet. Det var från början svårt att få ett fullt antal kvinnor, men redan 1884 hade sällskapet löst den frågan. Det var en del av tidsandan att kvinnor skulle sköta om hemmet och inte delta i någon föreningsaktivitet.

Sällskapet Piteå Jultomtar startade i en tid när både nöden och behoven var stora. Det var inte de allra fattigaste som fick hjälp av sällskapet, utan de som inte fick hjälp från fattigvården, men ändå var fattiga. I slutet av 1800-talet tydliggjordes fattidomsproblemet särskilt när städernas befolkningstal växte. De fattiga kom att koncentreras på stadens lilla yta och inte som tidigare utspridda på landsbygden. Då syntes nöden direkt på gatan, idag ser vi den via massmedia främst TV. Sällskapet uppkom också under den tid då folkrörelserna hade sitt uppsving, då människor organiserade sig och bildade föreningar. Sällskapet hade många aktiva givare, men få som engagerade sig i styrelsearbetet. De allra flesta av välgörenhetsorganisationerna som bildades kom alltefter som tiden gick, att mista sin funktion. Många förändrade sin verksamhet för att hålla sig i takt med tiden, en del lyckades andra inte. Att jämföra med någon organisation idag är väl Majblommekommittén närmast. Den hjälpte tidigare tuberkulosens

offer, men idag går hjälpen till barn. Där finns många aktiva hjälpare men få som organiserar och engagerar sig i ett styrelsearbete. Idag pratar vi om nyfattigdomen, att många lever på gränsen till existensminimum. Många välgörenhetsorganisationer har upplevt en renässans, främst i storstäderna där fattigdomen märks tydligast. Om Sällskapet Piteå Jultomtar överlevt till idag, är det möjligt att de hade fyllt en viktig funktion.

Källförteckning.

Källor otryckta.

Piteå kommuns centralarkiv Sällskapet Piteå Jultomtar protokoll 1881-1973 A I:1

Piteå kommuns centralarkiv Förteckning över gåvor till Sällskapet Piteå Jultomtar 1887 och 1889

Piteå kommuns centralarkiv Sällskapet Piteå Jultomtar Kassabok 1881-1919 G II:1

Piteå kommuns centralarkiv Sällskapet Piteå jultomtar Kassabok 1919-1967 G III:2

Piteå Kommuns centralarkiv Sällskapet Piteå Jultomtar Verifikat 1960-1966 G III:1

Källor tryckta.

Den nationella arkivdatabasen (NAD) CD:skiva

Piteå Kommun
Centralarkivet

ÖPPETTIDER:

Måndag-fredag 08.00-17.00
(15 maj-31 augusti 08.00-16.00)

POST- & BESÖKSADRESS:

Svartuddsvägen, 941 85 Piteå

TELEFON: 0911-960 00 vx. **FAX:** 0911-969 28.

E-POST: kommun@klk.pitea.se